

Dokumenty mezinárodního charakteru

Ochrana lidských práv osob se
zdravotním postižením

Ženevská deklarace práv dítěte

- Přijata v roce 1924.
- Velmi stručně a jednoduše shrnula základní principy, chránící dítě před jakýmkoli nebezpečím a zajišťující mu optimální tělesný a mentální vývoj.
- Tyto principy jsou státy povinny plnit, aby podporovaly všestranný rozvoj dětí pomocí vzdělání a také ochránily jejich správný vývoj před řadou ohrožujících faktorů např. před týráním, zanedbáváním, zneužíváním dětské práce atd.
- Dokument sice postrádá mezinárodně právní závaznost, přesto jde o výrazný krok vpřed.

Všeobecná deklarace lidských práv

- Otřesné zkušenosti s porušováním základních lidských práv v průběhu 2. světové války se stávají podnětem ke vzniku **Organizace spojených národů** a také k přijímání řady dokumentů, týkajících se právě lidských práv.
- Mezi ty nejvýznamnější patří Všeobecná deklarace lidských práv (1948) která se týká obecně práv lidských a tím samozřejmě i práv dítěte.

Charta práv dítěte

- Dne 20. listopadu 1959 přijímá XIV. Valné shromáždění OSN.
- V preambuli se přímo odkazuje na Všeobecnou deklaraci lidských práv a ve svém celku požaduje zvláštní záruky o péči a ochraně dítěte již před narozením i po něm.
- Stále však není závazným mezinárodním dokumentem, ale na druhou stranu opět důrazně vyjádřila jeden z hlavních cílů mezinárodního společenství, a to ochranu dítěte.
- Právní závaznosti dosahuje až **Úmluva o právech dítěte z roku 1989.**

Evropská sociální charta

- 1961 v Turinu přijata členskými státy Rady Evropy Evropská sociální charta (ESCh) (v ČR publikována pod č. 14/2000 Sb.m.s.).
- Jménem České a Slovenské Federativní Republiky byla Evropská sociální charta podepsána ve Štrasburku dne 27. května 1992.
- ESCh mj. vymezuje obsah jednotlivých práv a zdůrazňuje práva určitých kategorií osob, kterým má být poskytnuta zvláštní ochrana.
- Ve vztahu ke zdravotně postiženým je významný zejména čl. 15 v části I: *„Osoby zdravotně postižené mají právo na odborný výcvik, rehabilitaci a sociální readaptaci bez ohledu na původ a povahu jejich postižení.“*

Deklarace práv mentálně postižených osob

- Přijata v roce 1971
- Přiznává těmto osobám stejná práva jako ostatním občanům, včetně práva pracovat.
- Deklarace obsahuje 7 základních článků, které deklarují, že mentálně postiženým osobám musí být zaručena "v maximální možné míře stejná práva" jako mají ostatní lidé.
- Dále je jim přiznáno právo na odpovídající lékařskou péči a na léčení, jakož i na takové vzdělání, přípravu, rehabilitaci a výchovu, které jim umožní maximálně rozvinout své schopnosti a kapacitu. Zároveň mají tyto osoby právo na ekonomickou jistotu a přiměřenou životní úroveň.

Deklarace práv zdravotně postižených osob

- Přijata v roce 1975.
- V níž opět dochází k potvrzení práva postižených osob na respektování lidské důstojnosti.
- Valné shromáždění OSN v této deklaraci zdůraznilo, že zdravotně postižení mají naprosto stejná lidská práva, ale i povinnosti jako všichni ostatní občané.

Charta práv tělesně postižených

- Byla vydána v Paříži v roce 1975.
- Každá osoba s TP má stejná práva a povinnosti jako kdokoli jiný. Je tedy potřebné podporovat každou ekonomickou a sociální politiku, která k právům a povinnostem postižených osob přihlíží.
- TP vede k omezení pohybové aktivity a taková osoba se stává ve zvýšené míře závislou na okolním prostředí, na svých blízkých i na celé společnosti. Je proto povinností společnosti napomáhat při integraci těchto našich spoluobčanů do normálního života.
- Postižení mají plné právo na samostatný a nezávislý způsob života, jaký si sami zvolí. Mají právo začlenit se do společenského života, mají právo na splnění všech svých přání a tužeb. Těm, kteří chtějí žít v domovech s pečovatelskou službou, má být umožněno vybrat si kvalitní domov, kde by byla plně respektována jejich osobnost. Tělesně postižené osoby mohou využívat i soukromé domy či byty a společnost jim musí dát možnost je přizpůsobit pro pohodlný, nezávislý a bezpečný život.

Mezinárodní rok zdravotně postižených osob

- Byl Valným shromážděním OSN vyhlášen rok 1981
- Zahájil dekádu (desetiletí) věnovanou osobám se zdravotním postižením (1983-1992).

Světový akční program činnosti týkající se zdravotně postižených osob

- Byl přijat Valným shromážděním OSN v roce 1982.
- Byl nejvýznamnějším výsledkem **Mezinárodního roku zdravotně postižených**.
- Tento program garantuje rovnost práv handicapovaných a je zde zdůrazněno právo těchto osob účastnit se na společenském životě.
- Program formuloval nejdůležitější zásady v oblasti prevence a rehabilitace a potvrdil právo zdravotně postižených na stejné příležitosti, jaké mají ostatní občané.
- Světový program obsahuje první ustanovení svého druhu ohledně vyrovnávání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením v rámci OSN. Stanoví, že "všeobecný společenský systém, jako jsou fyzické a kulturní prostředí, bydlení, doprava, sociální a zdravotní služby, vzdělávací a pracovní příležitosti, kulturní a sociální život, včetně sportovních a rekreačních aktivit, mají být přístupné pro všechny".

- Nový způsob myšlení, který se utvářel během dekády zdravotně postižených, přiznává právo těchto osob na stejné příležitosti, jaké mají ostatní lidé, jakož i na rovnoprávný podíl na zlepšování životních podmínek.
- Tento postoj vyústil v přijetí **Standardních pravidel pro vyrovnání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením** který byl schválen Valným shromážděním OSN na jeho 48. zasedání dne 28. října 1993.
- Standardní pravidla pro vyrovnání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením byla vypracována na základě zkušeností, získaných během Dekády zdravotně postižených, vyhlášené OSN v letech 1983 - 1992.
- Standardní pravidla zdůrazňují oblasti důležité pro zvýšení kvality života zdravotně postižených osob a dosažení plné integrace a zrovnoprávnění. Vytvářejí základ pro odbornou a technickou spolupráci mezi státy, OSN a ostatními mezinárodními organizacemi. Hlavním cílem Standardních pravidel je zajištění stejných (rovných) práv, jako mají ostatní, také pro zdravotně postižené. Apelují na jednotlivé státy, aby přijaly opatření vedoucí k prevenci postižení a zajistily rehabilitaci zdravotně postižených osob.

- Standardní pravidla stanovila právo občanské spoluúčasti osob s postižením jako mezinárodně uznané lidské právo a zároveň deklarují, že osoby se zdravotním postižením mají stejná práva jako ostatní lidé a opouštějí přístup sociální dobročinnosti.
- Vládám jednotlivých států je uložena povinnost zajistit, aby "se organizace postižených osob podílely na rozvoji vnitrostátní legislativy týkající se práv postižených osob a také na průběžném hodnocení této legislativy....,,
- Jakákoliv diskriminační ustanovení vůči osobám s postižením musí být odstraněna.
- Standardní pravidla vyzývají vlády k rozvinutí národního plánovacího procesu, ve kterém uvedou svojí legislativu a politiku do souladu s mezinárodními lidsko-právními standardy (Národní plán o vyrovnávání...)

Úmluva o právech dítěte

- Rok 1979 byl OSN vyhlášen jako Mezinárodní rok dítěte,
- Polsko navrhlo zpracovat dokument, týkající se dětských práv, který by byl pro zúčastněné státy právně závazný.
- Přípravné práce byly velmi složité a trvaly deset let.

Úmluva o právech dítěte

- Byla 20. listopadu 1989 v New Yorku jednomyslně přijata Valným shromážděním OSN.
- V platnost vstoupila v září 1990, kdy jí náš stát, tehdy ještě jako Česká a Slovenská federativní republika, také jako mezi prvními podepsal a ratifikoval.
- Česká republika je pak Úmluvou vázána od 1. ledna 1993. Úmluva je u nás platnou právní normou, která je stejně jako veškeré mezinárodní lidskoprávní dokumenty dokonce nadřazena zákonům.

Principy Úmluvy

Úmluva o právech dítěte je založena na čtyřech základních principech:

- **Právo na život a přežití** - zaručuje zachování života dítěte a uspokojování jeho základních potřeb (právo na přiměřenou životní úroveň, bydlení, výživu, zdravotní péči atd.).
- **Právo na rozvoj** - dítě by mělo mít právo se rozvíjet, vzdělávat a mít volný čas na hru a zábavu, ale také zaručenou svobodu myšlení, vyznání a volný přístup k informacím.
- **Právo na ochranu** - dítě má právo na ochranu před násilím, vykořisťováním, zanedbáváním a všemožným zneužíváním, ale i na ochranu proti poškozování v systému trestního práva.
- **Participační právo (právo na účast)** – dítě se může vyjádřit ke všemu, co se ho týká, zveřejnit svůj názor na dění kolem sebe a mít slovo v záležitostech, které ovlivňují jeho osobu.

Listina základních práv a svobod

- Usnesením předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 byla Listina vyhlášena jako součást ústavního pořádku České republiky.

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením

- **Schválilo Valné shromáždění Organizace spojených národů v prosinci 2006 .**
- Úmluva navazuje na sedm již existujících lidskoprávních úmluv OSN. Nezakládá žádná nová práva, pouze ukládá důsledné naplňování existujících lidských práv a svobod z hlediska osob se zdravotním postižením. Uznává jejich důstojnost a rovné postavení, právo na samostatnost a nezávislost, na svobodné rozhodování, podporuje zapojení osob se zdravotním postižením do všech politik, které se jich dotýkají.
- Za mimořádně důležité Úmluva pokládá zajištění přístupu zdravotně postižených k fyzickému, ekonomickému, sociálnímu a kulturnímu prostředí, ke vzdělávání, k rehabilitaci, k informacím a komunikaci.
- **Úmluva je založena na principu rovnoprávnosti, jejím cílem je chránit a zajistit rovný přístup k právům a svobodám pro osoby se zdravotním postižením a zajistit respektování jejich důstojnosti.**
- **Česká republika ratifikovala Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením v září 2009**